

అంతర్వేది గోప్యము.

జనము కిటకిటలాడుచుండిరి. స్నానము చేసి వచ్చువారు, స్నానమునకు వెళ్ళువారు, వచ్చిన జనమును జూచువారు— అంతయు హడావిడిగ నుండెను. ప్రాద్దేశికనకొలది జనసమృద్ధి మెక్కువగుచుండెను. లంగాలు కట్టి, జాకెట్లు తొడిగి, యెయ్యారముగ బోవుచున్న విలాసవతులటక్కు— టెక్కులు చూపరులదృష్టి నాణింపించి, హృదయమును గలఁత మొందించుచుండెను. అంతర్వేదినిరహస్యామితరునాళ్ళు— తిరునాళ్ళా? తీర్థమా? —రెండు వననచ్చకేము— చూడవచ్చినపురుషపుంగవులలోఁ జాలమంది యీగిబోకవతులం గాంచి తగ్గిబుచ్చుపడచివారులేరు. అంతటి పెద్దతీర్థమునందు నైతిము స్త్రీయే రాశియై పురుషమండలిని శాలించుచుండెను.

ఇంకను స్త్రీయరును, పడవలును చాలమంది జనమును వీసికొనివచ్చి దింపుచుండెను.

అంతర్వేదితీర్థము గోదావరీమండలమున గొప్ప సిద్ధి కెక్కినది. ఈతీర్థమున కేటెల వేలకొలది జనము వచ్చుచుందురు. తీర్థసమయమున మణిసంకులను భుజమునఁ బెట్టి కొని, విభూతిగుద్రాక్షులుదాల్చి, మోకాలు దిగనితడియంగ వస్త్రములనో, నారబట్టలనో కట్టుకొని, బారీచెంబులతో, వర్షాసనములతో దారి కొక ప్రక్కగ నొత్తిగిలి జనసమృద్ధి

మును దప్పించుకొనుచు, మైలపడకుండ బాగోగగ జూచు
కొనుచు వస్తుపాదచారసంపత్తిగల బ్రాహ్మబృందమును
జూచిన వేదశాస్త్రపురాణోక్త హిందూమతాచారస శోభిత
మైన పాచీనహిందూదేశవిజ్ఞానప్రభావమును. ఇచ్చవచ్చి
వట్లు స్వైరవిహరము సలాపును నీటుగోటులగును, కడ గో
బెడగులకును మనికిపట్టులై విలాసము మూర్తి భవించినట్లు,
సాగసుందనము పొగి పొర్లి బోరగిలబడుచున్నట్లు, హా
యలు రూపముగైకొనినట్లు కనబడు హాను కాండ్రండాంచిన
నాధునికహిందూదేశవిజ్ఞానానుభావమును హృదయమునకు
బాడకట్టి ప్రాచీ ప్రాచీ గణితగణితల గుణావగుణములను వెల్ల
డించుచు, నాశ్చర్యసంభ్రమములను గలిగించి యెడలు పుల
కరింపఁ జేయుచుండును.

రామదాసులన కీర్తనములును, పాటకజనంబుల రామ
భజనలును, హరిభక్తులకోలాటంబులును, వీధిభిక్షకుల యవి
రత దీనాలాపంబులును జనమండలినుండి పైకెగసి, యాకస
మును చిల్లులుపలుచుచుండెను. గవ్వలును, వైసలును, బియ్య
పుగిజలును దానముచేసి మంగమన కిరుప్రక్కలనున్న భిక్ష
కులను తనపుచు బోవు సుగ్ధాతలైన పుణ్యాంగనలును,
నితంతువులును, పురుషులును గూడ లెక్కకు మీరియుండిరి.
'మడకాళ్లు' కట్టుకొని నడచువారు, పురుషులును బూరించుచు
ఁటపాయించుచు పదములుపాడు జంగమదేవరలు, ముక్త
ంచెలై బిరుగి పాడి పోవువాడు, పొన్నిళ్ళతో బిత్తుంచు

కొని స్నానముచేసి వస్తువారినెట బిచ్చముడుగుచు బహు
 లిషవారు, ఇటునటు తిప్పి డబబు చాయించుచు నెక్కి,
 లచ్చా చిల్లర బేరగాండు, ననుక్షిస్తునుగూర్చి యపన్యాసము
 విచ్చుకొస్త నమతనోధకులు, పుస్తకమును గూర్చినప్రకట
 నలను జూచుండఁ జింపివేసినను, పారవేసినను గూడఁ బంచి
 పెట్టుచునే యుండు, ప్రకటనలు' తీర్థముయొక్క వైష్ణవము
 నొకమూలఁ బెంపొందించుచుండ, జలదృష్టులంబులుపుచు,
 నిటునటు చూచుకొనుచు హాయిలుగఁ బోవు మందయానల
 నడకపొంకను దిలకించి యుప్పుగుచు నువ్విళులూరు
 వశానుకాంక్షను, చూపులకును జూపులకును గొంత పరిచ
 యము గలిగినదపఁ బైటగొంగులు లాగుదిట్టకులును, తక్కు
 చు, దారుచు జూరెను రిమణుల యంగసౌప్తనముంగాచి
 తలకంకించి భేదమూను నీటుకాంక్షును, సరసన నడచుచు,
 వీలైనఁ ద్రోసికొనుచుఁ జీరచెఱుగు తగినయంతనే, శరీరస్ప
 ర్శ గలిగినంతనే హృదయసీమను ధన్యోస్మి ధన్యోస్మియని
 ధన్యవాదమొనరించుచు, నెడుపుచూపులకు గడునడనముగ
 జిటునవ్వులతోఁ బ్రీత్యుత్తరము లిచ్చు రసికశిఖాను, చును
 • తీర్థముయొక్క రామణీయకత నొకమూల వృద్ధిసేయుచుండ,
 స్థియిరుపక్షమాలవారిని గనుగొనుచు సర్వము తపకుఁ దెలిసి
 నట్లు, తాము మానవాతీతులైనట్లు పేంజనసేయుచు, నాజ్ఞే
 వణ లొనరించుచుఁ గులుకుచుండు విమర్శకులు తీర్థము
 యొక్క వెగటులనము నొకమూల నెత్తి చూపు చు, నట

వివిధప్రకృతుల కాకరంబగు మానవత్వమై, భిన్న భిన్నములగు గుణములను శరణ్యమైన శరీరత్వమై వెలయుచుండెను.

ఇట్టి మహాత్మ్యమున పిల్లలు పిల్లలే, కాదు, పెద్దలు కూడ తప్పిపోవుచుండిరి. బాధువులు మాటిపోవుచుండిరి. స్నేహితులు మటుమాయమగుచుండిరి. పరిచయస్థులు విడిపోవుచుండిరి. ఇట్టి నమయమున నొక్కకాని యటునటుఁజొప్పకొనుచు, వచ్చును జోవునారింజూచియును సినవులు నవును, ముందు చూపేకాని వెనుకచూపుచూడక సముద్రమునకు స్నానమునే యనగుచుండెను. కొంతదూరము పోయినతరువాత నామె పాడువడియున్న దీపగృహము (Light House) వంకఁ జేయిచూపి ఆరాతిస్తంభ మేమిటరా?, యని కూడ వచ్చుచున్న తననాడినడిగెను. కాని యడిగినప్రశ్నమున కొంతకును సమాధానముగాక పోవుటచే నామె వెనుకకు తిరిగిచూచెను. తనవారు కనిపింపలేదు. ఇటునటుచూచెను. వెనుకఁ బడిరేమో యని కొంతనే పొగి వారికై వెదకెను. ఎంతకును వారిజాడకానరాక పోవుటచే దొట్టివడి పేరుపేరున వారిం బిలువఁ జొచ్చెను. ఆపిలుపులకును బ్రతిత్వత్తరము రాదయ్యెను. అప్పుడామె చిక్కముగమువైచి కొంతదూరము వెనుకకిదిగి వారిసరయఁ జూచెను.

అట్లు పోవుచుండఁగా నాకస్మికముగ నలుగురైనవారు నున్నగుంపునుండి యొకఁడు పరుగుపరుగున ముందునకు వచ్చి తూసుచేయి హట్టుకొని

“అగు; అగు. ఇప్పు డొక నెక్కడికితప్పించుకొనిపోవు
దువు? ఓసీదునుముండా! మాకళ్ళలో దుమ్ముకొట్టి యెంతవని
చేసి పోయితివే! ఇప్పు డొక్కెక్కడికి వెళ్ళెదవు?—ఉహ!”

• అని లింగముగఁ బెద్ద సారంభము సేయుచుండ, వెను
కనున్న నలుపురుగు ముందునకు పరుగిడివచ్చి

“అమ్మ! ఎంతటివానవై! నగుదువే! మీకొంప కెం
తటియల్లఁ జెచ్చిపెట్టినావే! తిన్నగఁ దిసి కూర్చుండలేక రోగ
మా? జాడ్యమా? ఈలాగు పాటిపోలు వచ్చెదనా?”

అని నీర్మలచంద్రాద-గిరి. నీర్మలనుచుండఁగ నే ముందుగ
వచ్చి యామె చేయు పట్టుకొనిన యాతఁడామెను రెండుగుగ్గిద్దు
లునుగ్గి ‘రా. ఈపాటికి వెళ్ళద’ నుని యామె నీడ్చుకొని
పోవఁ జొచ్చెను.

కాని యీస గతి యేమియు నానెకర్థము కానయ్యె
ను. ఆతఁడత మోటువలెవతో గుడ్డుటయు, జేరువట్టు
కొని లాగికొనిపోవుటయు, వెనుకనారట్లు వచ్చి నిందించుట
యుఁ జూచి యామె ప్రియతోయి, తీరమకచూపులం జూచి,
కొంతవడి తీచ్చవడి, నిర్భూతపోయి కొంచెమ నేపైను పీడవఁ
దెలివి తెచ్చుకొని

‘ఏమిటిది? నాచెయ్యి వదలు; నీజిహ్వలాగ. నన్నట్లు
గుగ్గిదైవవేమిరా? నీకేమి ‘పాప్యేకాలము, వచ్చినదిరా
నీచేతులు పడిపోను’

అని యాక్రొత్తపురుషుని చేతిపట్టు జడిపించుకొనుటకుఁ బెంగులాడుచు దిట్ట నారంభించెను. ఆమె తిట్టినకొలది వీరికేక లెక్కువయయ్యెను.

“త్రినంతమాత్రమునఁ బోయెద ననకొనుచున్నావు. ఆబెదరింపులు, ఆజడిపిపులు కట్టిపెట్టి, ఆరాత్రి యెత్తువాని వచ్చిననగలకు సమాధానము చెప్పు. నగలైన నిచ్చి వేయి లేకపోతే మఱి నింటికివచ్చి కాపురపైన చెయ్యి. నేను నీబెదరింపులకు జడిసి వెల్లిపోవువాడనుకాను.”

అని యాతఁడు కెకిలించ జచ్చెను. అతనికూడ వచ్చినవా రామిగో

‘మగఁడు పెద్దాము పనికిరాకెందఱున్నారు కారు? అయితేమాత్రమీ మాలాగు తగవులు పెట్టుకొని లేచి వచ్చిన వారినిమాత్రము చూడలేదు కలతలు గలను; తగవులుండును కాని యంతమాత్రమిగోఁ బాటిపోయి కొంపకెల్లు రట్టుతేవచ్చునటన్న! మగ్గాడ కాదు. మామూట విని చల్లగా నింటికిరా. పాప మాసత్యకాలపు వాని నెంగుకు బాధించెదవు? నలుపురి గో నన్నలంటు; అశ్రువు. రా, రా.”

అని యామెను మందలించు చొడిరి.

ఇంతలోఁ దీర్థములోఁ దీర్థము సాగెను. జనులు గుంపులు గుంపులుగ మూగు చుండిరి. ఎవరుచూచినచు ‘ఏమిటిది?’ యని ప్రశ్నించువారే కాని యొక్కొకైనను సంగతియర్థము కాదయ్యెను. అయిన నచ్చట మూగి యున్నవారితోనామె

“బాబూ! చూచితిరా! అమ్మా చూచితిరా! ఈతులు వముండకొడు కెవ్వరో నాచేయ్యి పట్టుకొని నన్ను రెండు గ్రుద్దులుగ్రుద్ది, నేను నగలు తీసికొని పోయినా నని, యింటికి వచ్చి నన్ను కాపురము చేయవలసిన దని యేమేమో యర్థములేని కాటులటచుచున్నాడు. ఈతఁ డెవ్వరో నే నెఱుంగ. ఈతనినగ లేమిటో నే నెఱుంగ. ఈకాపుర మేమో నాకర్థమగుటలేదు. అక్రమముగ నీపాపిష్ఠిముండకొడుకులు నన్నెట్లు ల్లరి పెట్టుచున్నారో! అయ్యలారా! చూచుటలేదా? మీ కాడుతోడు లేదా? పట్ట పగ లింతటిఘోరమును మీ రెన్నఁడైన గన్నారా? విన్నారా? అయ్యో! మీ రట్లు చూచుచు నూర కుండెద గేల? మీకు హృదయము లేదా? ఎవరు దిక్కు- నా కింక? నన్ను రక్షించు వా రెవరు?”

అని వాపోవజొచ్చెను.

ఆమె యట్లటచు చుండఁగనే యనతలిపక్షమువారు “అయ్యా! ఈవగలాడి మూటలకు నమ్మకుండు. దీని యత్తవారి యూరు దాకమట్ట. ఆ చేయి పట్టుకొనిన యాతఁడామె మగఁడు. ఏవియో భార్యాభర్తలకుఁ దగవులు పుట్టి నవి. చాలకాలమునుండి యింటిలో నీగందర్బగోళము నడచుచున్నది. ఇట్లుండఁగా నొకనాటి రాత్రి యెవ్వరికిని దెలియకుండ నీమె కొన్ని నగ లెత్తుకొని పోయినది. చాలకాలము నుండి యాతఁ డామెను వెదకుచున్నాడు. నేటికిచ్చట కన్ని

పించినది. సంగతి యిది. ఇంక సీతఁ డెవరో తెలియదని, నగ
లెఱుంగ నని పెద్ద బాంకు బాంకుచున్నది. ”

అని నలుపురి కెఱుంగఁ జెప్పి

“వడదోసి తన్నవోయి పాడుముండని, వెంకయ్యా!

అని హెచ్చరింపఁ జొచ్చిరి. వెంకయ్యయు వచ్చిన నలు
పురి లోను

“అయ్యా! దీనియ త్తవారి యూరు దాకమఱ్ఱియగునో
కాదో కనుఁగొనుఁడు. దీనిపుట్టినిల్లు నవ్వలగుంట. చెప్పకొని
వ సిగ్గులచేటు—నన్ను వదలివేయటయే గాక సగలుకూడ
నెత్తుకొని వచ్చియెఱుంగ ననుచున్నది. చూచితిరా దీనివేషము!
ఎంతటిదాననైతివే! నీ ప్రక్కలు విఱుంగఁ బొడిచినను నాకేమై
వఁ బాకమున్నదా? రా రా. ఈపాటి కింటికి వెళ్ళదము రా”
అని హెచ్చరింపఁ జొచ్చెను.

“గంగమ్మా! మామాట విను. రా. ఎందుకు లేని
పోని యల్లరిపడెదవు”? అని వెంకయ్యతో వచ్చివా రను
చుండిరి.

“నా కిదేమిగ్రహచారము వచ్చినదోయి దేవుడా!—”
అని నలుపురితో “బాబూ! ఏ రెవరో నే నెఱుంగను. ఇతఁడు
నామగఁడు కాడు. వీరిని నే నెఱుంగను.” అని గంగమ్మ విల
పించు చుండెను.

అప్పుడు “మీ య త్తవారి యూరు దాకమఱ్ఱియేనా?”
అని చూపఱులలో నొకఁడు ప్రశ్నించెను. ‘అవు’ నని యా

మె శ్రీశ్రీశ్రీ తర మొసంగినమీదట, నీ పుట్టికొల్లు నీవుల
గుంటయేనా? ' యని మఱియొకఁ డడిగెను. అవు' నని యా
ప్రశ్నకు సమాధానమవచ్చెను.

• “చూచితిరా! గొప్పగొప్ప ప్రభువు లందఱు చిత్త
గించుచున్నారా?” యని వెంకయ్య యాడవాబుల కొత్తియ్యఁ
గడంగెను.

“కాని నామగఁ డితఁడు కాఁడు. నే నితని నెఱుగ' నని
గంగమ్మ వాదించెను.

“అట్లయిన నీమగనిపె రెవ' రని యచ్చట నిలుచుం
డియున్న వారిలో నొక రడిగిరి.

“అతఁ డేమి కయ్యయేగా? యీకొకయ్య కాదని
యామె యాక్రోశించెను.

“చూచితిరా! ప్రభువులందఱు చిత్తగించు చున్నార
కదా! చూడండి బాబు! ఇన్ని యొప్పుకొను చున్నది కాని న
గల మాటయొద్దనే వచ్చు చున్నది పేచి.”

అని వెంకయ్య పలుకు నుండెను.

“నీవు నా మగని వంటరా? నా మగఁడవా? నీతలబ్ర
ద్ద లవ! నీయిల్లు మాసి పోవను.” అని గంగమ్మ తీట్ట మొదలు
పెట్టెను.

“నేను నీ మగఁడను కాను? కాకపోతే కాకపోయూ
ను లే. — ఓసి! ఎంతవఱకు ముదిరినదే నీ తిమ్మిరి. ఉ—చూ
డు. ఈలాగు బుకాయించినదీరిపోవును కదాయని యనుకొ

నుచున్నావా? నేను నిన్ను వదిలి పెట్టను. నా నగలమా టేదో చెప్ప. లేకపోతేరా. పోలీసుస్టేషనుకిరా. తీసికొని వెళ్లెదను.”

అది వెంకయ్య యామెను బలాత్కారముగ నీప్పికొని పోవఁ జొచ్చెను. చూడ వచ్చినవా రీగంద్రగోళమును జూచి నవ్వి, వీరు చెప్పమాటలకు, నామె యిచ్చు నమాధానములకుఁ జాల పోలికయున్నందునను, నగలమాట తక్క కడమ సంగతు లన్నియు నామె మొప్పకొనుచునే యున్నందునను, “స్టేషనుకు వెళ్లిన మోసము వాళ్లు నను భీతిచే గాఁబోలు నచ్చటకుఁ బోవ నిష్ఠయు లేక యీగిరి బడుచున్నది. ఇందువలన నీమె నిజముగ వెంకయ్యను మోసము చేసిన” దని నమ్మి చూపఱులు వారి సాధాపణకు నవ్వుకొనుచు నట నుండి కదలి పోవు చుండిరి.

అది దంత బలవంతుల మిఁదనుగూడ గంగమ్మఁ గాను, మొట్టి నాకిదేమి గోల వచ్చెను రా! యని యతఁడు చున్నను వెంకయ్య స్టేషనుకు వచ్చుట కిష్టములేక పోయి వ రా యింక పోవుదను. లేదా నా నగలు తెమ్మని యామె నదలించుచు నీచ్చుకొని పోవుచునే యుండెను.

అంతసేపటికి వా రామెను తీర్థముకొరకై తాత్కాలికముగఁ బెట్టి స్టేషను యొద్ద కీడ్చుకొని పోయిరి. అచ్చట వెంకయ్య తన స్నేహితులను నాడుక జేసి యామె మిఁద ఫిర్యాదు చేసెను. ఒక్కొక్క కఃస్టేబిల్ వచ్చి యామెను దేరి పాలఁజూచి వడలి పోవుచుండెను.

‘నే నీవు చిహ్నమి. ఇతఁ డెవ్వఁడో నే నెఱుంగ. ఇ
తఁడు నా మగఁడు గాఁడు. నే నీతని భార్యనుగాను. ఇతఁడు
‘దేవునంగతులన్నియు నబద్ధము’ అని యామె మొట్ట పట్టు
కొనుచు గోల పెట్టుచుండెను. కాని పోలీసు స్కూల్ ఇన్
స్పెక్టరుగా రగు సుందరశివరావుగారు సాక్ష్యము పలుకవచ్చి
న వారి వేషమును జూచి, మధ్యమధ్య వారు పొదులుకొంద
దగిలించుచు వచ్చిన రెం డింగ్లీషుముక్కలను విని వారిని గొం
దెము ‘ఘరానా’ మనుష్యులలో జేర్చుకోదగినవారుగఁ గ
ప్పట్టుమన్నారని తలంచి, వారిసాక్ష్యము మీఁద నామె నద
లించి, బెదరించి యామెను సెకయ్యోలో బంపివేసిరి. సెక
య్యయ, నాతో స్నేహితులును నామెను బలవంతముగ గు
ట్టొక్క గుడిచైపుఁ దోడ్కొనిపోవఁ దొంగిరి.

అప్పటికి మధ్యాహ్న మయ్యెను. సూర్యుడు నడి
నెత్తిమీఁదికి వచ్చెను. సమస్తము తగ్గి జనము పలుచ న
య్యెను. ఒక్కరొక్కరె పూసూళ్ల యుద్దహో, అన్ననల్ల
ములలో జేగుకొనుచుండిరి. మఱికొందఁ జీటుకలు తెచ్చి ప్రా
యిలు వేసి వంటకుద్యమించుచుండిరి.

అప్పుడు ‘గంగమ్మో’ గంగమ్మ’ యని రోదనముచే
యుచు నొక ముసలిది వెంట రా మిప్పదియోడ్ల ప్రాయము
గల యొకఁడు వెట్టిచూపులు చూపుచు జనమునం దెవరికొక
కొ పెదకుచుండెను. గాని యాతనిమాఖ్యవెఖిరి నుపలక్షించిన

నాతని యారాటమును, వేదనయుమాత్రము తప్పలే దు
చెప్పవచ్చును.

ఇంతలో మఱి కొందఱు వారిని వచ్చి కలిసికొని ఏమి,
ఎక్కడను గనబడలేదా ? అయ్యో ! ఇదేమి టమ్మా ! ఇ
ట్టే మాయమైనది. మాయగుంపు ఎప్పుడు వచ్చి పడినదో ?
మాయగుంపు త్రొక్కికొని వచ్చినారు. తండాలు తండాలుగ
వచ్చి మీదబడి చెదరగొట్టితే—ఏమని చెప్పను ! అమ్మ !
ఎక్కడి కలుగు నాకొడకు టమ్మా ! అయ్యో అయ్యో ! అ
ని విలపించుచుండిరి. నంద మొగదానినదాన కూడనేయు
న్నదమ్మా !' అని యాగుంపులో నెక్కిరు వడియించిరి. తండా
వచ్చు చున్న దని మనమాసంది లోనికి తప్పకొట్టిమి. అప్పు
డే యిది, మఱి మఱి క్షణమిది.' అని వేటొకతె పలికెను. అది
గో—పిల్లవాడెవరో తప్పి పోయినాడట. చాటించున్నా
ర—పాపము ! అబ్బబ్బ ! ఈ మాయతీర్థములకు రాగూడ
దమ్మా !' అని వేటొకతె వైరాగ్యప్రసంగము చేసెను. వీరి
స్థితి నతయుఁ జూచిన మఱియొకరు అయ్యో ! ఈ సంగతి
పోలీస్ స్టేషనుయెద్ద తెలియజేసిన మంచిది. చాటి పైన నే
యించండి ఆమె తప్పి పోయినదని' అని నలహా సిచ్చిరి. అ
టనే' యని వారాపోలీసు స్టేషనుకు వెళ్ళి యచ్చటి యథి
కారులకు సంగతి నేవేదించి మునిసి చామన చాయగ నుండు
ను. ఇరువదినాలు కే డ్ల పార్శ్వము. కొంచెము శరీరము

పుష్టిగ నూడి లావుగ నున్నను, పొంగునకుఁ దగిన లావ
గున నది యొక లావుగఁ గవిపించును. గుండ్రముఖము. వా
లుకన్నులు. నుసుట నొక చిన్న 'చట్టకాల్పు' మచ్చ యుం
డును.' అని మరిసి 'చహరా" చెప్పిరి.

అంతట నాపోలీసువారు 'అయితే ఆమె గంగమ్మ
కాదు; దాకమణ్ణి రుత్తవారు" అని యడిగిరి. 'అవు' నని వా
రుత్తరు విచ్చిరి. అప్పుడు పోలీసువారు నవ్వి 'ఏమయ్యా !
ఆమె కొంత కింతగఁ బలవిందుచున్నారు ! ఆమెచుగఁ దామెను
దీసికొని పోయెను. ఆమె మీకేమి కావలయును?" అని ప్రశ్నిం
చిరి. కడపటి కూటలను విడిచిచుకొనకయే యాపురుషుడు
'మగఁడు తీసికొని పోయెనా ? మగఁడెవరు?' అని రక్తము
ముఖమున కెగదట్ట, కన్నులలోఁ గళవళము సుదడింప వారి
నడిగెను.

'గులాబిరంగునల్లఁచుజరీదీర కట్టుకొనిన యామె మా
యేనా మీ రడుగు నది—పుట్టినిల్లు నవ్వలగుట.

'అవును. ఆమె యే'

'ఆమెమాటయే మేము చెప్పినది—మగనిపేరు వెంక
య్యకాదు?' అని పోలీసు వారు ప్రశ్నించిరి.

'అవును. వెంకయ్యయే. ఆ వెంకయ్యయేవరు?—నేనే
నండి.'

'సీ పే రెవరు?'

'నా పేరు వెంకయ్య. ఈమె నా తల్లి.'

‘మరే బాబు. గంగమ్మతల్లి నా కోడలు బాబు!’ అని యామ. సలిది యనెను.

‘బలే’ గా నున్నది. వెంకయ్యయ్యను నెవరో వచ్చి యామ నా పెండ్లా మనుచు, నేవీయో నగలు తీసికొని రా. త్రికి రాత్రి లేచి వచ్చినది చెప్పగ విన్నాము.

‘అదేమిటి? నగ లెత్తుకొని వచ్చినది? ఎవరికి? రాత్రి నీ రాత్రి లేచి వచ్చినది?—ఏమిమాట లివి?—వారెవరో మరియొకరు కాబోలు!’—

‘కాదయ్యా! ఆమె పేరు గంగమ్మ. ఇంటిపేరు పెంకు టింటివారు కాదు?’

‘అవును. ఇంటిపేరు పెంకుటింటివా రేనండి.’

‘మరి యింకేమి? కా దటా రేమి?’

‘ఆమె నాభార్యయండి. లేచి రా లేదు. నగలెత్తుకొని రాలేదు—’

‘దానిమగడు వెంకయ్యయ్య, నతని పీఠపులు మాకు సంగతు లన్నియుఁ దెలియఁ జెప్పినారా? మాచెవులను మేము వమ్మవలెనా లేదా?’

‘వెంకయ్యా?—వెంకయ్యను నేనే. నాపేరు వెంక య్య. గంగమ్మ నాభార్య.’

ఇంతలో వచ్చిన సుందరశివరావుపంతులుగారు సంగతి యంతయుఁ విని నప్పుడు ‘ఇదేమిటి? విచిత్రముగానున్నది కథ. నా పెండ్లాము. నా పెండ్లా’ మంటే కాబోలు ననుకొని యామె

ను మందలించి యావెంకయ్యతోఁ బి వేసితిమి.' అని వదలి
ముంచిరి.

ఇది యంతయు వినుచున్న బంధువులకును, వెంకయ్య
కను నాశ్చర్య విషాద భయము లొక్కుమ్మడి నావహించి
తానిహృదయమును గలవరకటిచెను. ఇంక నంతకన్న నెక్కు
వమాట లాడిన నేమికోంప మునుఁగొనోయని పల్లెటూరివా
రగుటచే భీతిలి దిగులుపడి యేమిచేయుటకునుం దోచుక
కాలు కాలిన పిల్లవలె నిచ్చటకు నచ్చటకుఁ దిరుగఁజొచ్చిరి.
వారచ్చట నుండి వెడలి పోవునపుడు 'నేనును నాయోపిన
సహాయము చేయుదును. పోలీసు కన్స్టేబులచే నామోక్షము
వెదకింతు' ననినుదరశివరావుగారొక విధముగ వారినించుక
యూరడించి పంపివేసిరి. వారట్లు దినమంతయు విషాదార్థవ
నిమగ్నులై, తమకాళ్లెట్లు గొనిపోయిన నట్లుపోవుచుండిరి.

సాయంతాలము రెండు గంటలు లేక, మూడుగంట
లగునప్పటికే రథ మలంకరింపఁబడెను. రంగుకాగితముల
జెండాలతోను, కలంకారి గుడ్డలతోను నారథము హూయలు
మిరియుండెను. రథముయొక్క క్రిందియతస్తుమీద భజన
సేయువారు కూర్చుండియుండిరి. వైయంతస్తుపై ముందురెండు
లక్కగుట్టములు డోలుగ క్రొత్తరంగుతో మెరియుచుండెను.
పాటిపై కాగడలు పట్టిన యిరువురు వైష్ణవబాలురు కూర్చుం
డిరి. స్వామికి కుడిత్రక్క స్వస్తి చెడుపుచు వైష్ణవులును,
గొండలు పేరూరు బ్రాహ్మణులు నుండిరి. వైయంతస్తులమీద

వెనరోయిదుప్రకుపల్లె నాంపుకూర్పుంకి రథముపై కెగుర వేయ
 బుకుచుండిన యరటిపండ్లను తినినన్నితిని మిగిలినవి ప్రోగు
 చేయుచుండిరి. రెండవయంతస్తుమీఁద రెండు గుట్టములకు
 నడుమ నొక సారథివిగ్రహ ముంచబడెను. ఆవిగ్రహము
 ముందు వైష్ణవుఁ డొకఁడు నిలువఁబడి త్రాడులాగ నున్నవారిని
 హెచ్చరించుచుండెను. రెండవయంతస్తుగోపుర సింహాసనము
 వంటి యొక యిత్రడియుయ్యాలలో స్వామిని గూర్చుండఁ
 బెట్టిరి. స్వామి కిరు గెరుకుల కాగడలు వెలుంగుచుండెను.
 చక్రరథకులు గునపములతోను, దూలములతోను, దుంగల
 తోను, చక్రములను మెట్టగించుచుండిరి. త్రాడులాగుటకు
 బనులు నడుములు కట్టి సిద్ధమైవచ్చి 'గోవిందా' యని యట
 చుచుండిరి. గొంతసేపటికి రథము—మొగలితుర్తి కలిదిండి
 వారు రామరాజుగారు త్రాటిమీఁద జేయి వైచింతనే యని
 చెప్పుదురు—కదిలెను. కదలుట తడవుగ నదిపరుగిడిపోయెను
 అంతర్వేది సరసన్నను చూడలేక పెడమొగముఁ ద్రిప్పకొని
 యున్నగుట్టాలక్క—గుడియొద్దకురథమనతికాలముననేపోయెను.
 అచ్చటఁ గొంతసేపాగి మఱలివచ్చెను. నాటి రాత్రి యచ్చ
 ట భాగవతమాడిరి. ఇంత దూరమును 'గంగమ్మ మగఁడు,
 'గంగమ్మయత్తగారు' నని చెప్పుకొనినవారుకూడ రథము
 తో నడచిపోయిరి. వారానాఁడు తీర్థమంతయు విసుప్ర నసుప్ర
 లేక కలయ వెదకిరి. కాని గంగమ్మ వారికిఁ గలిపిపలేదు.
 తుదకు వారు మఱల భాగవతమానువోటునకు వచ్చి

యచ్చటికిఁ గొంతదూరమున బసచేసి, యింత యుడకనేని కొని తిని యేమియుం దోచక యూబయలున వెన్నెలలోఁ బరుండిరి.

• కొంతసేపటికి భాగవతము జరుగుచోటఁ దక్క యంతయు నిశ్శబ్దముగనుండును. యాముములు కడచెను. చల్లనిపిల్ల వాయువులు వీవ మొదలుపెట్టి తైత్తికుల శ్రమయింనుకియపన యింపదొడంగెను. శీతమయూఱుడు నకలగోకిసుఖవృద్ధులుగ జలుగు వెన్నెలలను రాల్చుచు నంబరివీధిని సుఖప్రయాణ మొనరించుచుండెను. అప్పటివక్త్రము నెఱుక విధముగ న శోషవాయువులను వెలికిఁజూచునే యున్నను నది శోకాకులక్షిత్తులగువారికి మాత్ర మాన దము నెఱఁగూర్చు జాలదయ్యెను. ఆ తత్కౌత్యము బహిరాసందఱున విలువ మగునా? అంతటి చల్లని ఖేటవెన్నెలలందును దూఱుచువారు దుఃఖించుచునే యుండిరి. శోకించువారు శోకించుచునే యుండిరి. తప్పిపోయిన తమ వాణికోలు వగచువారివగపులును, పోగొట్టుకొనిన తమవస్తువులకై విడిచిపెట్టవారివిలాపాలును, తాత్కాలికముగ నూనయిన సమావేశమైన రమణీరమణుల సరిన సల్లాములును నెడ నెడ బైలువెడలి ప్రకృతియొక్క యథార్థవిస్థితిని దేటబ్రతును చుండెను.

• అయ్యా! నాకోడలో నాకోడల గంగమ్మో, గంగమ్మో, యి గంగమ్మ యిత్తెగారని చెప్పుకొనిన యాముసలిది యప్పటికి నే కూనిరాగమో తీథుచునే యుండెను. కాని

క్రమక్రమముగ నన్నగించునెన్నెలతోఁబాటు ఆమెకంత
స్వరము కూడ వన్నగించుచుండెను.

* * * *

కొందఱుమనఃస్థుల నందడివినిపించుచుండెను. కొంత
సేపటి కానందడి పోరాటముగ దిగినట్లు తెలియవచ్చెను.
పిమ్మట నీక్రిందివిధమున మాటలు వివరించెను.

“నంగతు లన్నియు మొదట నేర్పుతోఁ గనుఁగొని
మీకుఁ జెప్పించులకా నానోట కరక్కాయఁ గొట్టుచున్నారు.
నేను దాని యూరుపేరు కనుఁగొనక పోయినయెడల మీరేమి
చేసి యుండురు? అది నాది. ఎవ్వరడ్డుఁతురో రండు. ఈకట్ట
తో మీ బుట్టపై నొక్కపెట్టు పెట్టెదను.”

మీవు ప్రాణముల కాశించునెడల దూరముగ నుండు.
అది నాపె డ్లాము. వెంకయ్యనను పేరుతో నంత తఱతు జడ
పుటవలనఁగాని యది సాధ్యమగునా? దూరముగను ను
వట్టెన, నాను కూడపుచ్చుకొని, యింకను దానిని గూడ
నిమ్మనుచున్నావా? దానిని నేనియ్యను. అది నాపె డ్లాము.

ఇట్లనుచుండఁగనే యిరువు రొక యాడుమనిషి నెత్తి
కొనిపోవు ఁడుటయు, వెంటఁబడి వారి నిరువురు తిఱుముకొని
పోవుచుండుటయుఁ గాన నయ్యెను. ఈకలవర మంతయు
నిశ్చబ్దముగా వినుచున్న వెంకయ్య యని పేరు చెప్పకొనిన
యీతఁడు దగ్గట నున్న చేతికట్ట వేసికొని పరుగెత్తెను. ఇతఁడు
వచ్చుచున్నవాడఁ గనిపెట్టి మందువారినిఁ దఱుముకొనిపోవు
చున్న యిరువురును చల్లఁగ నద్వైత్యులైరి.

ఈపురుషుడు కొంతదూర మరుగు నప్పటికి వారెత్తి కొనిపోవుచున్నది యొకస్త్రీయని గ్రహించి 'దొంగలు, దొంగలని బిగ్గరిగ నెఱచెను. ఆయఱపులకు భాగవతపు టాటలోఁ గలవర ముదయించెను. వెంటనే కాపువారును, కమ్మవారును తూర్పువారును గొందఱు కఱ్ఱలు భుజించిన వేసికొని పలుపు లెత్తిరి. వారిలో సుందరశివరావుగారు కూడ నుండిరినిచెప్పి మఱచితిని. వీరందఱు వెళ్ళునప్పటి కా స్త్రీ నచ్చట బడవైచి యాయువురు మర్దాంగులు పాటిపోయిరి. కాని పోలీసువారు పరుగులెత్తి వెంటాడించటచేత నాయువురును వారికిఁజిక్కుట సంభవించెను.

ఆస్త్రీఁ డిటి పాఱఁజూచునరి కామె గంగమ్మ యయ్యోన. నోట గుడ్డలు కుక్కఁబడియుండెను. శరీరమంతయుఁ గాలు సేతులు నైతము త్రొళ్లతోఁ గట్టబడియుండెను. ఆమెను జూచినంతనే యాపురుషుడు వెంకయ్య—మొకటి వెంకయ్యయే, యబద్ధపువెంకయ్యయు దొంగలని యెఱవిన యంత డేఁబడమైన వెంకయ్యయు నగుటచే యధార్థనానుభూతి నే యంతని బిలుచుచుండెను—“బాపురు”మని యేడ్చెను. ఈ సంగతి యంతయుఁ దెలిసి యత్తగారు మాన్మగువారు వచ్చి గంగమ్మను జూచి విలపించి, యింకఁ దీర్థములకు రాకూడవని తీర్మానింపఁ జూచిరి. తరువాత వారు గంగమ్మ కఱ్ఱపిప్పి, నోటిలోఁ గుక్కఁబడిన గుడ్డల నెల్ల దీసివేసి, యామె కిక్కి గఁజిబిళ్ళుపోసిరి. అవి యొంటఁ బట్టినతరువాత నా సొమ్మసిలిన ప్రాణి కొంచెము తేరికొని కన్నువిచ్చి చూచి తనముందు

గూర్చుండియున్న తనయత్తగారిని గాంచియు, మగనిం గాంచి
యు, తక్కుంగల బంధు జనంబును జూచియు వా విడిచి యే
డువ సాగెను.

అప్పుడు దొరకిన యాయురువురు దొంగలను కనిపెట్టే
బిలులవశముచేసి, సూదరశివరావుగా రచ్చటికి వచ్చి వెంక
య్యను బలుకరించిరి. అప్పు డతఁ డాయనకు నమస్కరించి
, అయ్యా! ఈమెయే నాభార్య. మీదయవలన జీవముతో
దొరకినది. అని రోజుకొనఁ జొచ్చెను. కాని యామె యెడలి
మీఁద నుండిన నగ లన్నియుఁ దుదకు మట్టెలు సైత మా
దుర్ఘాటలవశ మయ్యెను.

అటు తరువాత దొరకిన యాయురువురు మోసకాండ్ర
మీదఁను సూదరశివరావుగారు వెంకయ్యచేత కేసు తెప్పించి
యాయురువురిని ఖైదు చేయించిరి. కాని నగలు మాత్రము
వారికి దొరక వయ్యెను. ఈకేసును తానే పట్టుకొంటినని
వాదిచే బలీకొని, సూదరశివరావుగారు వాదినుండి కొంత
సామ్మోగాక గవర్న మెంటునుండి కొంత ప్రమాదము గూడ
నొపాదించుకొనిరి. జీవముతో గంగమ్మ దక్కినందుకే వెంక
య్య మున్నగువారు నంతసొందిరి.

ఖైదుశిక్ష పడిన యాయురువురు మెక్కికప్పుడు
, తాపీగ, నాచేతసాలలోఁ గూర్చుండి అసలు మోసముచేసిన
వెంకయ్య, ఎలైన్ రామయ్యగాని, నగలు దొంగిలించిన
యాతని పినతండ్రి కొడుకు బాపన్నగాని కట్టువడక తుదకు

వాడికి మద్దతు అయిన తాము పట్టువడితి మేమనియు, తమకు శిక్ష వచ్చిన దేమనియు, దమలో దాము చెప్పకొని నవ్వు చుందురు.

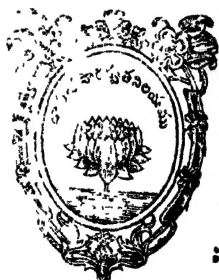
ఇప్పటికి నా 'బటాచోరు' మోసకాండ్రగు రామయ్య బాపన్నలు క.పించనేలేదు. పాఠకులారా! మిమ్ములను గూడ వా రేతిర్థముననైన, నే యుత్సవసమయముననైన మోసము చేసెదనునుకీ! భద్రముగ నుండుడు. వారింత వఱకు పట్టువడక పోవుటచే మాకీముక్క సలహాపూర్వకముగ జెప్పవలసి వచ్చినది ఇట్టిరాంధ్యులు, బాపన్నలు తీర్థము లందు వే.వేలు తగుగుడుదురు. జాగ్రత్త.

చాలనూహ్యములవఱకు దాకమట్టిలోనునవ్వులగుంట లోను సకథ చెప్పకొని ప్రజలు పట్టపగలే యెంతటిఘోరములు జరుగుచున్నవన్నా! ఘోరకలి—మండిపోవుచున్న దని వెఱపొందు ఏ గంగమ్మకు నన్న మొన్నటివఱకు 'అంత ర్వేది గంగమ్మ, యిది హాస్య మొనరింపనిది'మహారు. గంగమ్మ యిప్పటికి పెద్దదైనది. ఇప్పటికినామెకు 'అ.త'ర్వేది 'గంగమ్మయని బట్టగాని కోపమువచ్చును. దాకమట్టి లోను, స్వల్పగుట ను మున్నటుటపిల్ల కాదు లామెకోప మునుహించి యా మిగనిపించినపుడెల్ల నాపేరుతోనే యామెను బిలిచి యెగతాళిసేయుచు నుండించుచుందురు.

జాతీయ సారస్వత నిలయము.

రాజమహేంద్రవరము.

ఇందు భారతవర్షముయొక్క ప్రాచీన ఔన్నత్యమును, నాగరికతను, ఆర్యవిజ్ఞానమును వెల్లడించు రాజకీయ, మత, సాంఘిక, విద్యావిషయక గ్రంథములును, మహాపురుషుల చారిత్రములును రెండునెలల కొకసారి ప్రకటింపబడును. అందు ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమునకు సంబంధించిన గ్రంథరాజముల నెక్కువగఁ బ్రకటింపఁ బ్రయత్నింప బడును. పాఠకుల విసుగుదన బాపుటకై నడుమనడుమ చారిత్రకగ్రంథములు వెలువడుచుండును. చారిత్రక నవల ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమునకు సంబంధించునదియై యుండును. సాంఘిక నవలులును, కథలును అనుబంధములగుఁ బ్రకటింపఁ బడును. ప్రతిగ్రంథము నూరుపులలకు పోస్టేజి కాక 0-8-0 చొ॥ ఈ ముద్రపడును.

మొదటి నుండియు ప్రకటింపఁబడిన గ్రంథములు తిసి కొనని వారు మాత్రము 8 అణాలు ప్రవేశరును ముక్రిందజ్ఞెల్లింపవలెను

సంవత్సరమున కిభిమానములకు రు 12/-లు, పోషకులకు రు 25/-లు. ప్రతిగ్రంథము క్యాబినెట్ జైరుచేసి అభిమానులకు, బోధకులకు ఒక్కొక్క ప్రతి యియ్యబడును. ప్రత్యేకముగ చరిత్రాశ్రయ గ్రంథములను ప్రకటింప నిలయము ఇష్టము నయాంధ్రదేశమున నిదియొక్కటియే కలదు. ఆంధ్రపాఠకుల హాశయులు, ఈనిలయమునకు దగిన యాదరాతిశయములు చూపబౌద్ధింతులు.

చదువుడు !

మనపూర్వులశౌర్యము !

చదివి యానందింపుడు !

మనపూర్వులవైభవము !

ఆంధ్రవీరులు

(ప్రథమ భాగము)

గ్రంథకర్త:—శ్రీయుత మల్లంకల్లి సోమశేఖరశర్మగారు.

పూర్వము ఆంధ్రులు మహారాష్ట్రలనలెను, బంగాళీల వలెను అమితమైన శౌర్యసాహసములను జూపితమగు క్షత్రియుక్తులచే, రాజ్యతాత్రవైపుణ్యముచే పెక్కుయుద్ధములు జనుచి, పెక్కుగర్వములు మట్టకొని, సామ్రాజ్యములు స్థాపించి రాజులై, మహారాజులై, చక్రవర్తులై, మహామాత్యులై, మహాసేనాధిపతులై విరిసిలి, ఇప్పటి యాంధ్రుకు కీర్తిభిక్ష పట్టియ న్నారు. అట్టిమహాసయుల జీవితచారిత్రములు వారివైభవోన్నతికి దగినసరనకైలి వింకు నర్జించబడినవి. శాతకర్ణ చక్రివర్తి, కుమార్తూగ చోడదేవచక్రివర్తి, ప్రతాపరుద్రచక్రివర్తి, ఖడ్గతిక్కన, బహ్మసముడు, రాణేంద్రుడనుదేవి, రాయలభాస్కరుడు—వీరిచారిత్రములు చదువుచప్పుడు ఒడలు పులకరింపకమానవు. ప్రతిపుటయు, ఆంధ్రుల ప్రాచీనవైభవోన్నత్యపరాక్రమములు ప్రతిఫలించును! చదువుకు, చదివియానందింపుడు !

(ప్రొఫ్టేజికాక) వెల్లెచందాచారులకు 1—0—0

ఇతరులకు 1—4—0

నవలలు కావు !

అరుదైన గ్రంథములు !

నాటకములు కావు !!

చారిత్రక గ్రంథములు.

ప్రాచీనవిద్యాపీఠములు.

(గంధకర్త:—శ్రీ)ముత చిలుకూరి నారాయణరావు
 పంతులు, యమ్. యే. యల్. టి. గారు. ఈ గ్రంథరాజమున
 పూర్వము మన హిందూవిద్యయ, జ్ఞాన్ధవిద్యయు ఏయే చో
 ట్ల, ఏయే రాజుల యాదరణ కింద వర్ధిల్లెనో, జ్ఞాన్హృదయ,
 జ్ఞాన్ధవిద్యలకుగల తారతమ్యము, యీ సంగతులు నవిస్తర
 ముగఁ దెలుప బడినవి. ధర్మశాస్త్రము, శాస్త్రము, తత్వశా
 ల, నలంద, మొదలగు విద్యలు యిందు వివరింపబడినవి.
 గుఱించి విపులముగా వివరించిన యిందు ప్రాచీన విద్య పీఠములు
 వున్నవి. విద్యుత్తులకు విద్యుత్తులకు కాన్డెక్టర్లును అప్రెన్టీస్
 యియ్యబడినవలయును. పూర్వము జ్ఞాన్హృదయముగిం
 చిన విద్యార్థులకు గాఢ ఆస్వాదమును హిందూ విద్యయేయు
 వాడు. దానిని శిక్షించుట యదును. ఇది దైనిందియోపనిషత్తు
 లోఁగలదు. అది స్వరసహితముగ ని గుమునికొక బడి. ౭. శ్రొ
 తసంగతు లిందచేయవలయును. శ్రీ గిరి శివ విద్యలముమునకు
 క్రి. శ. ౧౦౦౦ ల పాఠశాలలు ప్రియము (ప్రభుత్వము) గా
 నుండిన ఆంధ్ర విద్యలుకూడ కలదు. ఇందువలనో గారములైన
 కథలు కలవు. చూసిన విద్యములు కలవు. హిందూ హిందూ
 విద్యావైభవము తెలిసికొనవలయునన్న ఇది చదివితీరవలెను.

(ప్రొఫెజిటర్) చందాదారులకు రు 1-4-0, ఇతరులకు
 రు 1-14-0 లు.

